

Nr 182.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF,

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge anför följande:
Enligt 9 § lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning äger Kungl. Maj:t medgiva, att prästerlig tjänst, som icke prövas nödig för själavårdens behöriga handhavande, må bibehållas eller inrättas, därest pastorat med stadgad röstövertikt beslutat utgöra vad utöver avkastningen av pastoratets prästlönetillgångar erfordras till bestridande av den lön Kungl. Maj:t enligt nämnda lag bestämmer (den s. k. reglerade lönen m. m.).

I 7 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond, vilken lag trädde i kraft den 1 maj 1933, stadgas vidare, att om för gäldande av pastorats prästlönekostnader under året åtgår högre belopp än som täckes dels av avkastningen av pastoratets prästlönetillgångar — med visst undantag — dels ock därutöver av ett belopp, motsvarande en uttaxering för skattekrona inom pastoratet av det öretal, Kungl. Maj:t för året bestämmer, äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott av kyrkofonden, dock ej för gäldande av lönebelopp, som pastoratet enligt 9 § prästlöne-regleringslagen särskilt förbundit sig att utgöra.

Ett dylikt åtagande innebär således, att pastoratet i fråga om den reglerade lönen helt uteslutits från rätten till tillskott ur kyrkofonden. Emellertid innefatta prästlönekostnader även provisorisk tilläggs-lön och andra lönetillägg enligt senare än prästlöne-regleringslagen utfärdade författningar. Även om ett pastorat gjort sådan utfästelse, som avses i 9 § prästlöne-regleringslagen, har det enligt ett av Kungl. Maj:t i regeringsrätten den 27 maj 1935 meddelat utslag rörande avräkning mellan kyrkofonden och Abilds pastorat (RÅ 1935 ref. 25) ansetts berättigat att utfå tillskott ur kyrkofonden till gäldande av lönetillägg och provisorisk tilläggs-lön åt tjänst-innehavaren i fråga. Däremot kunde enligt samma utslag församlingsavgift jämlikt 7 § kyrkofondslagen icke tagas i anspråk till gäldande av den lön, som pastoratet sålunda utfäst sig att bestrida, d. v. s. den reglerade lönen. Dessa avgifter skola i stället disponeras till gäldande av lönetillägg och tilläggs-lön.

I skrivelse den 29 september 1941 har *stiftsnämnden i Uppsala* anfört i huvudsak följande:

Sedan riksräkenskapsverket framställt vissa anmärkningar mot avräkningslängderna mellan kyrkofonden och pastoraten i Uppsala stift för åren 1936—1938, avseende prästlönetillskott till Forsmarks pastorat, Markims och Orkesta församlingars pastorat, Estuna pastorat och Skuttunge pastorat, vilka jämlikt 9 § prästlöne-regleringslagen utfäst sig att bestrida lön åt kyrkoherden i vederbörande pastorat, hade stiftsnämnden, med godtagande av anmärkningarna, verkställt begärd rättelse i samband med upprättande av avräkningslängden för år 1941. Dessa anmärkningar hade huvudsakligen riktat sig mot att församlingsavgifter jämlikt 7 § kyrkofondslagen tagits i anspråk till gäldande av den reglerade lönen, vilket medfört att tillskottet ur kyrkofonden blivit i motsvarande grad större. Därjämte hade riksräkenskapsverket, enär samma felaktigheter syntes ha förelupit i avräkningslängderna även för tidigare år än 1936, ansett sig böra meddela statskontoret vad sålunda förekommit för den åtgärd, vartill statskontoret kunde finna anledning. På grund härav hade stiftsnämnden meddelat statskontoret, att vid avräkningen mellan kyrkofonden och pastoraten även för tiden före år 1936 tillämpats de grunder, som i anmärkningarna påtalats. De församlingsavgifter, som tagits i anspråk, utgjorde för ecklesiastikåret 1933/34 i Forsmarks pastorat 796 kronor 34 öre, i Markims pastorat 602 kronor, i Estuna pastorat 624 kronor 94 öre och i Skuttunge pastorat 593 kronor 65 öre, för ecklesiastikåret 1934/35 i Forsmarks pastorat 796 kronor 34 öre, i Markims pastorat 549 kronor 91 öre, i

Estuna pastorat 528 kronor 17 öre och i Skuttunge pastorat 501 kronor 17 öre samt för tiden den 1 maj—den 31 december 1935 i Forsmarks pastorat 273 kronor 52 öre, i Markims pastorat 364 kronor 46 öre, i Estuna pastorat 327 kronor 38 öre och i Skuttunge pastorat 327 kronor 8 öre eller tillhopa 6,284 kronor 96 öre. Vidare hade stiftsnämnden bestämt avrått från vidtagande av någon åtgärd, avseende återbetalning av nämnda belopp. Statskontoret hade emellertid — med förmälan att ämbetsverket saknade befogenhet att eftergiva kyrkofondens rätt — anhållit, att stiftsnämnden i samband med nästkommande avräkning mellan vederbörande pastorat och kyrkofonden ville verkställa vederbörlig justering av densamma på så sätt, att kyrkofonden tillgodofördes samtliga till pastoraten tidigare för mycket utbetalade tillskottsmedel. Med anledning härav ansågo sig stiftsnämnden böra bringa ärendet under Kungl. Maj:ts prövning. Vid de avsedda tillskottsberäkningarna hade någon direkt vägledning i författningarna ej kunnat erhållas och ej heller hade något prejudikat att tillämpa förelegat. Stiftsnämnden anhölle, att vidare åtgärd icke måtte vidtagas för bevakande av kyrkofondens förmenta rätt i förevarande ärende.

I yttrande över framställningen avstyrkte *statskontoret* bifall till densamma med hänsyn till de konsekvenser ett efterskänkande i förevarande fall av kyrkofondens fordran kunde medföra.

Kammarkollegiet har emellertid ansett, att ett efterskänkande av kyrkofondens fordran i dessa och likartade fall borde kunna medgivas.

Statskontorets krav vore grundat på den uppfattning, som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts utslag den 27 maj 1935 (RÅ 1935 ref. 25), nämligen att pastorat, som åtagit sig att utan tillskott från kyrkofonden gälda prästerlig befattningshavares enligt prästlönerregleringslagen fastställda lön, vore berättigat att för provisorisk tilläggs-lön och andra lönetillägg åtnjuta tillskott ur kyrkofonden allenast med belopp, varmed nämnda löneposter överstege en utdebiteringssumma efter det enligt 7 § kyrkofondslagen bestämda maximioretal. Detta innebure, att pastoraten — utöver den utdebitering de räknat med vid sitt åtagande och som för de små och föga bärkraftiga församlingar det här gällde måste vara ganska betungande — finge till gäldande av förutnämnda lönetillägg vidkännas en ytterligare utdebitering, som för tiden till den 1 maj 1933 vore begränsad till 60 öre och för tiden därefter till 20 öre per skattekrona (jfr 8 § kyrkofondslagen). Med hänsyn till det ringa antalet skattekronor, som förefunnes i ifrågavarande pastorat, komme denna utdebitering helt säkert icke att understiga fastställt maximum.

Det kunde i detta sammanhang erinras om att pastoraten icke blott hade blivit utestängda från delaktighet i den genom 1932 års lagstiftning genomförda lindringen i skyldigheten att med församlingsavgifter bidra till prästerskapets avlöning utan hade därtill fått sin skattskyldighet ytterligare utsträckt genom förpliktelsen att deltaga i utgörandet av allmänna kyrkoavgiften. Till de utgifter för prästlön, som pastoraten haft att räkna med när åtagandena gjordes, hade sålunda tillkommit dels skyldigheten att intill fastställt maximum gälda ovannämnda lönetillägg dels ock att deltaga i utgörandet av allmänna kyrkoavgiften, under det flertalet övriga pastorat i enahanda ekonomiska läge fått sina utgifter för prästlön avsevärt lindrade.

Den ökning av skattebördan för ifrågavarande pastorat som den efter åtagandena tillkomna lagstiftningen sålunda medfört bleve särskilt be-

tungande, om pastoraten skulle till kyrkofonden på sätt nu ifrågasatts för flera år återbära vad de enligt den av regeringsrätten antagna tolkningen uppburit för mycket. Kollegiet hade i förutnämnda under regeringsrättens prövning dragna ärende uttalat den för pastoraten förmånligare meningen, att pastoraten icke vore skyldiga att slutligt gälda mera av de på grund av senare lagstiftning utgående lönetilläggen än som kunde gäldas med iakttagande av den i lagstiftningen stadgade gränsen för församlingsavgifter. Den tolkning, som bestämmelserna i ämnet erhållit genom regeringsrättens utslag, medförde den konsekvensen, att pastoraten bleve oskäligt betungade. Särskilt måste det betecknas som obilligt, att rättelse av lagtillämpningen i en oklar rättsfråga gäves retroaktiv verkan.

De fall, då tillämpning av 9 § prästlönerregleringslagen förekommit, vore synnerligen fåtaliga. Såvitt av en i kollegiet verkställd undersökning blivit utrönt, hade åtaganden av församling eller pastorat i omfördälda hänseende vunnit Kungl. Maj:ts fastställelse allenast beträffande kyrkoherdetjänsterna i — förutom nu ifrågavarande fyra pastorat — Bjällerups och Stora Råby församlingars pastorat i Lunds stift, Abilds pastorat samt Hunnestads och Gödestads församlingars pastorat i Göteborgs stift, Eds pastorat i Härnösands stift ävensom Fardhems, Linde och Lojsta församlingars pastorat samt Hablingbo och Silte församlingars pastorat i Visby stift. Av dessa hade numera på grund av ändringar i indelningen. Forsmarks pastorats och Hablingbo pastorats utfästelser förfallit samt Eds pastorat och Fardhems pastorat av Kungl. Maj:t blivit befriade från sina åtaganden. Bjällerups pastorat hade åtagit sig att svara jämväl för särskilda lönetillägg och sålunda icke uppburit något som helst tillskott ur kyrkofonden. Efterskänkande av kyrkofondens fordran i förevarande fall skulle sålunda icke komma att medföra några vittgående konsekvenser.

För kyrkofondens vidkommande skulle de ekonomiska verkningarna av ett efterskänkande av kyrkofondens fordran bliva ringa, men för pastoraten syntes återbetalningen bliva ganska betungande. Antalet skattekronor och utdebiteringen av allmän kommunalskatt per skattekrona på grundval av 1940 års taxeringar hade sålunda utgjort:

Forsmark	3,080	11: 80
Estuna	3,938	14: 45
Markim	1,955	12: 80
Orkesta	1,978	11: 20
Skuttunge	4,580	9: —

Kollegiet ansåge därför skäligt, att kyrkofondens rätt i ifrågavarande hänseende eftergäves. Härvid syntes dock, vad Skuttunge församling anginge, efterskänkandet böra ske under viss förutsättning. Nämnda församling syntes nämligen intill den 1 maj 1933 utan bidrag från kyrkofonden hava gäldat samtliga lönekostnader utom dyrtidstillägg. Församlingen torde därför kunna göra gällande motfordran å kyrkofonden, och syntes fördenskull efterskänkandet böra ske under förutsättning, att församlingen avstode från den rätt till ytterligare bidrag från kyrkofonden för förfluten tid, vartill församlingen kunde vara berättigad.

Det ifrågasatta efterskänkandet syntes erfordra medgivande av riksdag och kyrkomöte. Då fråga kunde uppkomma om efterskänkande av kyrkofondens rätt även beträffande andra pastorat än de nu förevarande, torde vara lämpligt, att hos kyrkomötet och riksdagen utverkades bemyndigan-

de för Kungl. Maj:t att medgiva efterskänkande av kyrkofondens rätt även i andra med förevarande ärende likartade fall. På grund härav hemställde kollegiet, att bemyndigande måtte utverkas för Kungl. Maj:t att medgiva efterskänkande av kyrkofondens rätt till återbäring av tillskott ur kyrkofonden, som utanordnats i strid mot den lagtolkning Kungl. Maj:ts utslag den 25 maj 1935 rörande avräkning mellan kyrkofonden och Abilds pastorat innehåller.

Statskontoret har härefter yttrat sig ånyo och därvid icke funnit tillräckliga skäl anförda för den av kammarkollegiet föreslagna åtgärden. Pastora-ten ifråga hade möjlighet att genom upptagande av lån fördela kostnaden på flera år. Vidare påpekades, att kyrkofonden vore utsatt för fortgående kapitalminskning, så länge icke allmänna kyrkoavgiftens maximum höjdes.

Utredningen visar, att det av stiftsnämnden ifrågasatta efterskänkandet av kyrkofondens rätt till återbäring avser ett sammanlagt belopp av 6,284 kronor 96 öre, varav 1,866 kronor 20 öre belöper å Forsmarks pastorat, 1,516 kronor 37 öre å Markims pastorat, 1,480 kronor 49 öre å Estuna pastorat och 1,421 kronor 90 öre å Skuttunge pastorat. Dessa pastorat, som höra till Uppsala stifts minsta, hava såsom kammarkollegiet framhållit ett mycket litet skatteunderlag och förhållandevis hög uttaxering. Avkastningen av pastoratens prästlönetillgångar uppgår enligt vad inhämtats till så ringa belopp, att den endast kunnat täcka en mindre del av pastoratens prästlönekostnader. Inom Forsmarks pastorat finnes sålunda endast ett löneboställe, som lämnar ett årligt arrende av omkring 170 kronor, och boställets skog omfattar blott en areal av 9 hektar. Normalavkastningen vid Estuna löneboställe har upptagits till 1,190 kronor och vid Markim-Orkesta pastorats två löneboställen till sammanlagt 1,779 kronor. Av löneboställena i Skuttunge pastorat kan med hänsyn till stora byggnadskostnader icke påräknas någon egentlig behållning. Samtliga pastorat ha därför måst företaga avsevärt större utdebitering än den normala för att kunna bestrida de åtagna prästlönekostnaderna.

Även om möjlighet finnes att i avräkningslängderna från ett år till ett annat balansera över här uppkommen fordran hos pastora-ten och sålunda fördela återbetalningen på flera år, torde en återbetalning bliva betungande. Billighetsskäl synas därför tala för att pastora-ten befrias från den belastning, som ett utkrävande av de nu ifrågavarande beloppen skulle innebära. Några vittgående ekonomiska konsekvenser härav torde med hänsyn till den av kammarkollegiet gjorda utredningen icke vara att befara, alldenstund fråga är endast om en begränsad tidrymd i förfluten tid.

Ett avstående i förevarande fall från kravet på återbetalning till kyrkofonden läser emellertid erfordra riksdagens medgivande. Därjämte synes kyrkomötet böra höras. Då liknande situationer kunna inträffa i fråga om övriga pastorat, som gjort utfästelser jämlikt 9 § prästlönereglernaslagen,

Departement-
schefen.

bör Kungl. Maj:t bemyndigas att, om så av billighetsskäl synes påkallat, efterskänka ifrågavarande belopp i samtliga fall, varom här är fråga, därvid bemyndigandet bör begränsas att avse oriktigt uppburet tillskott av kyrkofonden för tid före år 1936.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter prövning i varje särskilt fall, avstå från krav om återbäring av sådana tillskott ur kyrkofonden för tid före år 1936, som utanordnats i strid mot den lagtolkning, vilken kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts utslag den 27 maj 1935 rörande avräkning mellan kyrkofonden och Abilds pastorat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gösta Malmberg.